

Majka Terezija i Misionarke ljubavi u životu i djelu nadbiskupa Franje Kuharića

Uz 25. obljetnicu smrti sv. Terezije iz Kolkate i 20. obljetnicu smrti sluge Božjega Franje Kuharića

Jasna Krista Mijatović*

Sažetak

Obljetnice smrti dviju osoba časnoga spomena, sv. Terezije iz Kolkate i sluge Božjega Franje Kuharića, bili su poticaj da se istraže međusobne poveznice u životima tih dviju osoba. Arhivsko gradivo dokazuje da je nadbiskup Kuharić imao ključnu ulogu pri dolasku zajednice Misionarke ljubavi u Zagreb, da je Zagrebačka nadbiskupija u njegovo doba svesrdno pomagala djelovanje sestara te da je nadbiskup u propovijedima često spominjao Majku Tereziju i Misionarke ljubavi.

Ključne riječi: Terezija iz Kolkate; Majka Terezija; Misionarke ljubavi; Franjo Kuharić; Zagrebačka nadbiskupija

Uvod

Nadbiskup Franjo Kuharić za vrijeme svoje biskupske službe bio je izrazito otvoren za dolazak redovničkih zajednica koje dotad nisu djelovale na području Zagreba i okolice. Jedna je od tih zajednica Misionarke ljubavi, zajednica sestara Majke Terezije, osnovana kao 143. njihova zajednica u svijetu.¹ Jugoslavija je bila prva socijalistička zemlja koja je otvorila vrata sestrama misionarkama ljubavi.² Znakovito je da je Majka Terezija najprije osnovala zajednicu u Zagrebu (1979.), a tek godinu dana kasnije (1980.) u svojem rodnom gradu Skoplju.³

* Dr. sc. Jasna Krista Mijatović, poslijedoktorand, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove. Adresa: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6505-7118>. E–adresa: kristamijatovic@gmail.com

1 Majka Terezija običavala je reći da je to 143. svetohranište u svijetu. Prema usmenomu iskazu s. Tomislave Jukčić, poglavarice zajednice misionarki ljubavi u Zagrebu, koja je s autoricom članka razgovarala 2. lipnja 2022. u Zagrebu.

2 HR–NAZG. OFK. Gra. 35. Sveci Božji, 3. dio (1986.–1998.). Majka Terezija, str. 2 (kut. 35).

3 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 18 i 21.

Danas u svijetu djeluje 5.444 sestre misionarke ljubavi, od toga 5.123 sestre s doživotnim zavjetima i 321 sestra s privremenim zavjetima. Za slavlje prvih zavjeta priprema se 105 sestara novakinja. Sestara hrvatske narodnosti trenutačno ima: 24 sestre s doživotnim zavjetima, 5 sestara s privremenim zavjetima te su jedna postulantica i jedna kandidatice u početnoj formaciji. Družba je sastavljena od 110 različitih nacionalnosti.⁴ Sestre su prisutne na svim kontinentima, u 135 država, a rasporedene su u 752 zajednice.⁵

1. Metodologija istraživanja

Opći je cilj istraživanja analizirati odnos nadbiskupa Franje Kuharića prema Majci Tereziji i redovničkoj zajednici Misionarke ljubavi te je ostvaren u korelaciji sa specifičnim ciljevima istraživanja: prikazati Kuharićevu ulogu u okviru dolaska sestara misionarki ljubavi u Zagreb, konkretizirati u čemu se sastoji podrška Zagrebačke nadbiskupije redovničkoj zajednici Misionarke ljubavi u razdoblju od 1979. do 2002. godine te utvrditi u kojem kontekstu Kuharić spominje Majku Tereziju i Misionarke ljubavi u svojim propovijedima.

Istraživanje se temelji na gradivu iz nekoliko arhiva: Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Arhiv Misionarki ljubavi u Zagrebu i Arhiv Milosrdnih sestara sv. Križa. Gradivo je očuvano i nema vidljivih materijalnih oštećenja. Obuhvaća tekstove iz razdoblja od 1967. do 2002. godine. Tekstovi su pisani na hrvatskom i na engleskom jeziku. Na hrvatskom jeziku pisani su uz pomoć pisaćega stroja, odnosno kasnije računala, a na engleskom⁶ jeziku pisani su rukom.

2. Rezultati istraživanja i njihova interpretacija

Prikaz rezultata istraživanja strukturiran je prema redoslijedu kojim su navedeni specifični ciljevi istraživanja. U fokusu je prvoga dijela prikaza Kuharićeva zauzetost u pogledu dolaska Misionarki ljubavi u Zagreb. Drugi dio donosi kategorizaciju pomoći koju je Kuharić preko Zagrebačke nadbiskupije iskazivao zajednici Misionarke ljubavi i njihovu poslanju od 1979. godine, kada su prve članice ove zajednice došle u Zagreb, pa sve do Kuharićeve smrti 2002. godine. U trećem se dijelu iznose rezultati dobiveni primjenom metode analize sadržaja na Kuharićeve propovijedi, u kojima među ostalim govori o Majci Tereziji i njezinim sestrama.

4 Statistički su podatci preuzeti iz osobnih bilješki s generalnoga kapitula (Kolkata, ožujak 2022.) s. Tomislave Jukčić.

5 Prema usmenomu iskazu s. Tomislave Jukčić 2. lipnja 2022 u Zagrebu.

6 Autorica članka prevela je tekstove iz engleskih izvornika.

2.1. Kuharićeva uloga u okviru dolaska redovničke zajednice Misionarke ljubavi u Zagreb

U Kronici samostana Milosrdnih sestara sv. Križa na Vrhovcu u Zagrebu, u zapisu od 23. srpnja 1972. nalazi se prvo spominjanje da bi sestre misionarke ljubavi došle u Zagreb. Sestra kroničarka piše: »Posjetila nas je Misionarka S. Franz Xaver iz Indije. To je redovnica iz Družbe Albanke Majke Tereze iz Skoplja, koja već 40 godina živi i djeluje u Indiji, te je dobila 'Nahruovu nagradu za međunarodno razumijevanje'. Sestra Franz Xaver je liječnica, a došla je ovamo da isposluje boravak njihovih sestara u našoj zemlji.«⁷ Prema podacima iz bilježnice *Sisters Book*, pohranjene u Arhivu samostana Misionarki ljubavi u Zagrebu, čini se da je s. Francis Xavier prva sestra misionarka ljubavi koja je podrijetlom iz Hrvatske (*Tablica 1*). Može se s pravom pretpostaviti da je njoj, a i Majci Tereziji, na osobit način bilo stalo da sestre misionarke ljubavi dođu u njihovu domovinu. To potvrđuje i zapis od 10. lipnja 1979. godine u kronici *Zagreb Foundation History*: »Stigli smo ujutro u Majčinu zemlju u Zagreb, jedan korak bliže Majčinu rodnom gradu Skopju.«⁸

Majka Terezija posjetila je Zagreb šest godina nakon prvoga izvidanja s. Francis Xavier. Na poziv nadbiskupa Kuharića, ona i o. Ante Gabrić SJ bili su gosti u zagrebačkim župama u korizmenom vremenu 1978. godine. Iako je Majka Terezija bila podrijetlom iz jedne druge jugoslavenske republike, Makedonije, očevidci toga njezina posjeta Hrvatskoj opisivali su ga kao "posjet domovini", nakon što je prošlo 50 godina otkako je otišla iz domovine.⁹ Svoje korizmene misije, misionari su u zajedništvu s Kuharićem započeli u svetištu Majke Božje Bistričke 18. ožujka, a završili su ih u svetištu Majke Božje Trsatske 28. ožujka (Depolo, 1978). Za vrijeme boravka u Zagrebu, Majka Terezija odsjela je u samostanu sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Frankopanskoj ulici. O tom se je samostanu izražavala rabeći sintagmu »moja kuća«.¹⁰

Ponovno na inicijativu mons. Kuharića,¹¹ već sljedeće godine, točnije 8. lipnja 1979. godine, prve sestre misionarke ljubavi stigle su u Zagreb iz Rima. "Pionirke" u komunističkoj zemlji bile su: s. Sylvia (kućna poglavarica), s. Joselette (asistentica), s. Françoise i s. Ancilla. Istoga dana, nakon što im se je pridružila i Majka Terezija, koja je doputovala iz Njemačke, sestre su bile primljene kod nadbiskupa Kuharića.¹²

7 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1972. godina, str. 33.

8 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 3.

9 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1978. godina, str. 10; Ljetopis 1977.–1978.

10 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1978. godina, str. 10; Ljetopis 1977.–1978.

11 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1979. godina, str. 49.

12 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 4.

2.2. Podrška Zagrebačke nadbiskupije zajednici Misionarke ljubavi (1979.–2002.)

Zagrebačka je nadbiskupija u osobi nadbiskupa Franje Kuharića već od prvih dana sestrama misionarkama ljubavi iskazivala naklonost i otvorenost za svako-vrsnu pomoć, od materijalne, preko duhovne do personalne.

2.2.1. Materijalna pomoć

Od 8. do 10. lipnja 1979. godine, sestre misionarke ljubavi bile su smještene u zagrebačkom samostanu sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici dok nije bio sasvim spreman smještaj za njih u kompleksu zgrada uz katedralu (Anon., 1979). Prostor je bio u vlasništvu Zagrebačke nadbiskupije, u Branjugovoj ulici, uz park koji je nekad davno pripadao Nadbiskupiji, ali je svojedobno nacionaliziran od strane komunističkoga režima. Sestre misionarke ljubavi svoj su novi samostan opisale kao jednu »sobu podijeljenu u kuhinju, blagovaonicu, spavaonicu, malu kapelu i prostor za primanje gostiju koji je bio odijeljen samo zastorom«. ¹³ U toj jednoj sobi, podijeljenoj u pet višenamjenskih dijelova, za koju je Majka Terezija rekla da je najmanji samostan Misionarki ljubavi u cijelom svijetu (Depolo, 1979b), tijekom prve godine prebivale su četiri sestre. No, već sljedeće godine broj se je povećao na osam jer je Majka Terezija odlučila da nekoliko djevo-jaka Hrvatica u Zagrebu započnu prvi stupanj redovničke formacije, tzv. aspirat. Sestre pišu: »Naša mala kuća koja je bila premala za nas četiri, sada je sasvim dovoljno velika za nas osam. Ljudi jednostavno ne mogu vjerovati kako osam sestara može stati u ovako malu kuću.« ¹⁴

Prostor je s vremenom proširivan. Sestre su najprije dogradile malenu kapelicu i špilju za Majku Božju Lurdsku. ¹⁵ Kad je trebalo, Kuharić se nije libio ustupiti sestrama i vlastitu blagovaonicu: »Imali smo povlasticu u kardinalovoj blagovaonici slaviti Božić sa siromašnim obiteljima i korisnicima pučke kuhinje.« ¹⁶

Zagrebačka je nadbiskupija, kad je bilo potrebno, brinula i za prijevoz sestara. Primjerice, 18. srpnja 1986. godine nadbiskup je osigurao prijevoz za sve sestre do Marije Bistrice kako bi sestre prisustvovalе otvorenju prihvatilišta za bolesnike. ¹⁷

2.2.2. Duhovna potpora

Kad su u nedjelju 10. lipnja 1979. godine, sestre misionarke ljubavi svečano ušle u zagrebačku katedralu (Depolo, 1979a) u procesiji sa svećenicima i biskupima te predstavljene vjernicima, Kuharić je Majci Tereziji predao ključ svetohraništa, raspelo za kapelu i kip čudotvorne crne Gospe. ¹⁸ Majka Terezija je, izričući zahvalu, okupljenim vjernicima rekla da im predaje sestre kao dar i povjera

13 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 17.

14 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 22.

15 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 18.

16 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 39.

17 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 34.

18 Vjerojatno je riječ o kipu Majke Božje Bistričke.

ih njihovoj brizi: »Osobito vodite brigu o siromaštvu sestara zato što je siromaštvo naša jakost. Sestre će ostati s vama. Pomozite im da budu prave Misionarke ljubavi.«¹⁹ Nakon svete mise, nadbiskup je u zajedništvu s apostolskim nuncijem Micheleom Cecchinijem te pomoćnim biskupima zagrebačkim Mijom Škvorcem i Josipom Lachom blagoslovio samostan sestara i u svetohranište pohranio »Gospodara kuće«,²⁰ Presveti oltarski sakrament.

Nadbiskup Kuharić gajio je dobrosusjedske odnose sa sestrama i njihovim štitičenicima. Vrlo često ih je posjećivao. Najmanje jedanput mjesečno predvodio je euharistijsko slavlje u njihovoj kapeli.²¹ Redovito se je pridruživao sestrama upućujući im ohrabrujuće riječi i prigodom posjeta Majke Terezije:²² 28. lipnja 1980.,²³ 9. rujna 1982.²⁴ i 17. srpnja 1986.²⁵, a također je euharistijskim slavljem i molitvom za Božji blagoslov otvarao nove djelokruge sestara.²⁶ Često je zajedno sa sestrama i siromasima slavio Božić: »Kardinal je 21. prosinca 1986. godine proveo cijeli dan s nama i našim siromasima. Svakome je osobno čestitao Božić i Novu godinu. On je vrlo ponizan i suosjećajan u odnosu prema našim siromasima. Dok su primali božićni dar iz njegove ruke, mnogi su zaplakali od radosti.«²⁷

Zajednica sestara misionarki ljubavi rado je i lijepo dočekana od strane drugih ženskih redovničkih zajednica u Zagrebu. Sestre su u početku često bile ugošćivane u drugim samostanima,²⁸ a sestre milosrdnice pišu da su Majci Tereziji i njezinim sestrama ponudile da im se slobodno obrate u slučaju kakvih potreba (Anon., 1979). No, nadbiskup Kuharić i sam je nastojao da se misionarke ljubavi osjećaju "domaće" među ostalim redovnicama. U tu je svrhu primjerice upriličio zajednički susret sestara misionarki ljubavi i sestara milosrdnica prigodom božićnoga čestitanja 21. prosinca 1988. godine. Sa svakom je pojedinom sestrom razgovarao i čestitao Božić. Nakon što je pročitana božićna čestitka Majke Terezije, Kuharić je izjavio da mu je majka Terezija dala duhovnu pratiteljicu, s. Francis Xavier. Sutradan je s. Francis Xavier došla u zagrebačku zajednicu. Kad joj je nadbiskup čestitao Božić, upitala ga je: »'Uzoriti, znate li da molim za Vas dan i noć?' Kardinalu je bilo osobito drago to čuti.«²⁹

Zagrebačka je nadbiskupija skrbila o duhovnom životu sestara misionarki ljubavi preko svećenika koje je imenovala duhovnicima ovih sestara. Najvažniji među njima bio je don Luka Depolo (1942.–1998.), svećenik suradnik Majke

19 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 17.

20 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 17.

21 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 25.

22 Posjeti su bili višednevni. Ovdje su navedeni samo datumi njezinih dolazaka.

23 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 18.

24 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 29.

25 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 34.

26 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 36.

27 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 39.

28 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1979. godina, str. 29a.

29 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 44.

Terezije,³⁰ koji je službu duhovnika obnašao od dolaska sestara 1979. godine do svoje smrti 1998. godine. Don Lukina sestra Marija na njegovu je sprovodu rekla sestrama misionarkama ljubavi: »Luka je svakoga volio, ali živio je za Misionarke ljubavi.«³¹ Sestra kroničarka dopisala je: »To je istina. Don Lukino poštovanje prema Majci Tereziji i našoj zajednici najbolje se očituje u načinu na koji je živio — vrlo siromašno i vrlo jednostavno. [...] Don Luka je organizirao sve potrebno u prigodi dolazaka Majke Terezije u Zagreb kao i dolaska naše zajednice u Zagreb. Bio nam je uvijek velika podrška i pomoć.«³² Prema usmenomu iskazu s. Tomislave Jukčić, don Luka je aspiranticama držao sate vjerske pouke.³³

Služba duhovnika sestara imala je otežavajuću okolnost u pogledu jezika. Bilo je potrebno poznavanje engleskoga jezika kako bi se moglo komunicirati sa sestrama. U tom kontekstu bolje se razumije radost i zahvalnost sestara za svakog svećenika s kojim su surađivale. »Pravo je čudo sv. Josipa da imamo 3 sveta svećenika: vlč. Josip Ladika za naše štice, p. Petar Galauner naš ispovjednik i p. Valentin Pozaić ispovjednik za aspirantice. Gospodin je predobar prema nama.«³⁴

2.2.3. Personalna podrška

Pod personalnom podrškom razumijevaju se djevojke podrijetlom iz Hrvatske koje su postale sestre misionarke ljubavi i vjernici laici koji su se pridružili suradnicima Majke Terezije. Nije isključeno da se je netko pridružio muškoj redovničkoj zajednici Braća misionari ljubavi (*Missionaries of Charity Brothers*), koju je također osnovala Majka Terezija 1963., ali zbog nedostupnosti podataka o njima oni nisu ušli u ovo istraživanje.

Prva sestra misionarka ljubavi podrijetlom iz Hrvatske bila je već spomenuta s. Francis Xavier Orzes, koja je prve svete zavjete položila 1938. godine. Nakon dolaska sestara misionarki ljubavi u Zagreb, zagrebačka zajednica već je u svojim početcima bila i mjesto prvoga stupnja redovničke formacije. Majka Terezija, pri povratku iz Skoplja, osobno osnovala je aspirat 1980. godine u Zagrebu.³⁵ U razdoblju od 43 godine, koliko su sestre prisutne u Zagrebu, Crkva u Hrvata darovala je 31 djevojku redovničkoj zajednici Misionarke ljubavi. Mnoge su od njih, nakon završene početne redovničke formacije, obnašale svoje poslanje u zagrebačkoj zajednici. *Tablica 1* prikazuje dostupne sociodemografske podatke tih sestara kako su navedeni u bilježnici *Sisters Book*. Podatci su navedeni prateći kronološki slijed polaganja prvih zavjeta. Iako su neke sestre u zagrebačkoj zajednici boravile u više navrata, u *Tablici 1* nalaze se podatci samo o prvom boravku.

30 Više o svećenicima suradnicima Majke Terezije u: HR–NAZG. OFK. Pro. 61. Redovnice (1962.–1999.), Susret s Majkom Terezijom, Zagreb, 19. listopada 1982., str. 5–6 (kut. 26).

31 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 72.

32 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 71–72.

33 Prema usmenomu iskazu s. Tomislave Jukčić 2. lipnja 2022. u Zagrebu.

34 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 47.

35 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 21.

Tablica 1. Misionarke ljubavi podrijetlom iz Hrvatske
 Table 1. Missionaries of Charity originally from Croatia

Br.	Redovničko ime i prezime sestre	Godina rođenja	Godina polaganja prvih zavjeta	Boravak u Zagrebačkoj zajednici
1.	s. M. Francis Xavier Orzes	1912.	1938.	1986.–1988.
2.	s. M. Jelena Kekić	1954.	1980.	1980.–1983.
3.	s. Maria Julia Prosenjak	1920.	1981.	1983.–1986.
4.	s. M. Stanislava Miklaušić		1981.	1981.–1983.
5.	s. Vjekoslava Žugaj	1954.	1981.	1987.–1988.
6.	s. M. Ivana Karavanić	1954.	1984.	1985.–1987.
7.	s. Fabijana Vranković	1963.	1985.	1987.–1990.
8.	s. M. Tomislava Jukčić	1959.	1985.	2004.–2005.
9.	s. M. Dobrila Vucelić	1937.	1985.	1990.–1991.
10.	s. Marija Jelena Čotić			
11.	s. M. Anđelka Pavliško	1954.	1986.	2002.–2007.
12.	s. M. Luca Terzić	1964.	1986.	1992.–1995.
13.	s. M. Ozana Čirjak	1966.	1989.	1996.–2001.
14.	s. M. Bernarda Puljić	1966.	1990.	1990.–1991.
15.	s. M. Katarina Milivojević	1964.	1991.	1991.–1995.
16.	s. Josipa Čosić			
17.	s. M. Bogdana Vukoja	1970.	1992.	1992.
18.	s. Ana Matea Topić			
19.	s. Antonia Gudelj			
20.	s. Petra Horvat			
21.	s. M. Francesca Sobočan	1970.		1996.–1998.
22.	s. M. Beatina Zelić	1972.	1997.	1999.–2002.
23.	s. Mariana Kovačić	1975.	2011.	2018.–

Suradnici Majke Terezije postojali su u Zagrebu i prije nego su došle prve sestre misionarke ljubavi. Njihov je voditelj bio don Luka Depolo. Sestra kroničarka piše da suradnici nisu vrlo brojni, ali da žive pravi duh zajednice Misionarke ljubavi. »Njihova revnost i predanost su vrijedni divljenja.«³⁶ Postupno se je broj suradnika povećavao. Prema bilješkama nadbiskupa Kuharića čak do 15.000, što on pripisuje karitativnomu pokretu te posredovanju *Glasa Koncila* i

36 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 47.

Maloga Koncila.³⁷ Poslovi koje su obavljali suradnici vrlo su širokoga spektra, od toga da su pomagali sestrama misionarkama ljubavi u njihovu vrtu³⁸ do toga da su organizirali “karitativne tjedne” u Zagrebu.³⁹

2.3. *Majka Terezija i Misionarke ljubavi u propovijedima nadbiskupa Kuharića (1964.–2002.)*

U Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu, u ostavštini nadbiskupa Franje Kuharića u zbirci *Radovi i gradivo* nalazi se deset arhivskih kutija u kojima je smješteno gradivo za propovijedi i javne nastupe te devet arhivskih kutija u kojima su pohranjene propovijedi.

Analizom sadržaja arhivske dokumentacije utvrđeno je da se među gradivom za propovijedi i javne nastupe nalazi devet tematskih cjelina povezanih sa životom Majke Terezije i djelovanjem Misionarki ljubavi. Riječ je samo o 14 stranica teksta, od kojih 7 stranica čine vlastite bilješke, a 7 stranica su prijepisi i preslike. U *Tablici 2* gradivo je navedeno kronološkim slijedom.

Tablica 2. Gradivo za pripremu propovijedi o Majci Tereziji i Misionarkama ljubavi
Table 2. Material for homilies on Mother Teresa and the Missionaries of Charity

Br.	Spis	Opis
1.	<i>Majka Terezija</i> , bez nadnevka, str. 1–4.	Bilješke pisane pisaćim strojem
2.	Bez naslova, bez nadnevka, str. 1–2.	Bilješke pisane pisaćim strojem
3.	<i>S Kristom u treće tisućljeće: Primjeri</i> , bez nadnevka, str. 1.	Bilješke pisane pisaćim strojem
4.	<i>L'Osservatore Romano</i> , br. 74, 31. ožujka 1979., str. 2.	Prijepis članka iz časopisa pisan pisaćim strojem
5.	<i>Caritas</i> , 12. prosinca 1979., str. 10.	Prijepis citata iz časopisa pisan pisaćim strojem
6.	Gian Filipo Belardo, Božićni intervju Majke Terezije. <i>L'Osservatore Romano</i> , 24.–25. prosinca 1984., str. 4.	Prijepis članka iz časopisa pisan pisaćim strojem
7.	Čisto srce, <i>Marija</i> , br. 11, 1987., str. 359.	Preslika članka iz časopisa
8.	Robert Fulghum, <i>Sve što treba da znam naučio sam još u vrtiću: Neobične misli o običnim stvarima</i> . Zagreb: Mladinska knjiga, 1990, str. 152–153.	Preslika poglavlja iz knjige
9.	Andrija Tunjić, Ruža Majke Tereze. <i>Vjesnik</i> , 16. veljače 1997., str. 12.	Preslika članka iz časopisa

37 HR–NAZG. OFK. Gra. 35. Sveci Božji, 3. dio (1986.–1998.), *Majka Terezija*, str. 2 (kut. 35).

38 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 32.

39 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1983. godina, str. 47; Ljetopis 1982.–1983.

Među propovijedima pohranjenim u arhivskim kutijama pronađeno je 14 propovijedi u kojima se izrijeком spominje Majka Terezija ili Misionarke ljubavi. Uz te propovijedi, nadbiskup Kuharić pisao je o Majci Tereziji i u Božićnoj poruci za *Deutsche Welle* 1979. godine. Iz *Tablice 3* vidljivo je da su propovijedi održane u razdoblju od 1967. do 1998. godine, najčešće u Zagrebu, ali i u Mariji Bistrici, Rijeci i Ludbregu. Prigode u kojima su propovijedi održane nisu nužno vezane uz događanja s misijskim predznakom. Nekoliko propovijedi datira iz adventskoga vremena, a to je vrijeme koje na osobit način izaziva senzibilnost za karitativne aktivnosti. Zanimljivo je zapaziti da je nadbiskup stavljao život Majke Terezije za primjer već 1967. godine, davno prije nego su se sestre misionarke ljubavi nastanile u Zagrebu. Razumljivo je ipak da je navise spomena o Majci Tereziji bilo 1979. godine jer je to godina kad je primila Nobelovu nagradu i kad su njezine sestre došle u Zagreb. Nadbiskup je o Majci Tereziji govorio širokim masama (primjerice u Mariji Bistrici), ali i manjim skupinama (primjerice u Dječaćkom sjemeništu).

Tablica 3. Propovijedi o Majci Tereziji i Misionarkama ljubavi

Table 3. *Homilies on Mother Teresa and the Missionaries of Charity*

<i>Br.</i>	<i>Vrijeme</i>	<i>Mjesto</i>
1.	Bogojavljenje, 1967.	Dječaćko sjemenište, Zagreb
2.	Izbor vrhovne poglavarice sestara služavki Maloga Isusa, 17. lipnja 1976.	Zagreb
3.	Dan duhovnih zvanja, 16. travnja 1978.	Katedrala, Zagreb
4.	Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979.	Katedrala, Zagreb
5.	1979.	
6.	I. Molitveni skup suradnika i suradnica Majke Terezije i o. Ante Gabrića, 2. ožujka 1979.	Crkva sv. Vinka, Zagreb
7.	Božić, 1979.	Božićna poruka za <i>Deutsche Welle</i>
8.	25. prosinca 1980.	Katedrala, Zagreb
9.	Susret s Majkom Terezijom, 19. listopada 1982.	Katedrala, Zagreb
10.	255. zagrebačko zavjetno hodočašće, 13. srpnja 1986.	Marija Bistrica
11.	Susret sa siromasima Majke Terezije, 21. prosinca 1986.	Katedrala, Zagreb
12.	Susret s našim misionarima, 8. kolovoza 1989.	Katedrala, Zagreb
13.	15. lipnja 1996.	Rijeka
14.	1. rujna 1996.	Ludbreg
15.	10. obljetnica smrti o. Ante Gabrića, 24. listopada 1998.	Crkva Presvetoga Srca Isusova, Palmotićeve ulica, Zagreb

Sadržajna analiza navedenih nadbiskupovih propovijedi pokazuje da je nadbiskup Majku Tereziju i njezine sestre spominjao u različitim socio–eklezijalnim kontekstima. Kada Majku Tereziju promatra u okviru Crkve, tada najčešće govori o duhovnom pozivu i radosti,⁴⁰ svetosti, molitvi i duhovnoj obnovi svećenika.⁴¹ Kada u vidu ima društveni kontekst, tada govori o savjesti i pravu čovjeka na život,⁴² te o socijalnoj pravdi⁴³ i dostojanstvu čovjeka.⁴⁴

Pri opisu Majke Terezije nadbiskup Kuharić koristi sljedeće pridjeve: krhka,⁴⁵ slaba,⁴⁶ siromašna,⁴⁷ skromna i jednostavna.⁴⁸ Ističe da joj je lice naborano brigama za druge, sa srdačnim smiješkom, »a u očima žar koji dolazi od unutarnjeg osvjetljenja duše«. ⁴⁹ Piše da je Majka Terezija »spuštena na koljena do najodbaččenijih ljudi na ulicama«, ⁵⁰ da je »izdignuta na horizontu svijeta« ⁵¹ kao »svjetlo dobrote i ljubavi pred očima svih naroda«. ⁵²

U propovijedima je Majka Terezija često stavljena u suodnos sa suvremenim čovjekom kojemu ona »potresa savjest«, ⁵³ a pred kojom se on osjeća malen i stidi se samoga sebe ⁵⁴ dok zadivljen njezinim djelom izriče pohvale iskreno i s poštovanjem. ⁵⁵ Svjestan je da »na tome [...] ne smije ostati. Sve to mora sići u savjest da se svi ljudi svijeta, pogotovo oni moćni, jaki i bogati ispituju što čine s čovjekom.« ⁵⁶

Još za života Majke Terezije javnost ju je percipirala kao sveticu. Nadbiskup Kuharić tek ju nakon smrti naziva svetom, ⁵⁷ ali još za njezina života prenosi intervju u kojem novinar pita Majku Tereziju je li ona sveta, a ona uz smiješak

40 HR–NAZG. OFK. Pro. 4. (1988.–1990.), Susret s našim misionarima, Zagreb, 8. kolovoza 1989., str. 5 (kut. 19).

41 HR–NAZG. OFK. Pro. 61. Redovnice (1962.–1999.), Susret s Majkom Terezijom, Zagreb, 19. listopada 1982., str. 4–7 (kut. 26).

42 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 4–5 (kut. 19).

43 HR–NAZG. OFK. Pro. 0. Bez naslova, mjesta i nadnevka, str. 4 (kut. 19).

44 HR–NAZG. OFK. Pro. 16. Božić — propovijedi i materijali, 3. dio (1964.–2000.), Zagreb, 25. prosinca 1980., str. 6 (kut. 22).

45 HR–NAZG. OFK. Pro. 7. (1996.–1997.), bez naslova, Ludbreg, 1. rujna 1996., str. 1 (kut. 20).

46 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

47 »Siromaštvo Majke Terezije duboko impresionira. I danas je dobila u ruke ček od nekoliko stotina milijuna, ali ostaje i dalje siromašna sa svoja dva sarija i ništa više.« HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 4 (kut. 19).

48 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 1 (kut. 19).

49 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 1 (kut. 19).

50 HR–NAZG. OFK. Pro. 7. (1996.–1997.), bez naslova, Rijeka, 15. lipnja 1996., str. 2 (kut. 20).

51 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 3 (kut. 19).

52 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 i 4 (kut. 19).

53 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

54 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 1 (kut. 19).

55 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

56 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

57 HR–NAZG. OFK. Pro. 65. Zadušnice, pogrebne mise, godišnjice (1967.–2000.), Deseta obljetnica smrti o. Ante Gabrića, Zagreb, 24. listopada 1998., str. 2 (kut. 27).

odgovara: »To je i Vaša dužnost.«⁵⁸ Nadbiskup je svjestan da sveci samo ukazuju na Boga: »Majka Terezija zna da ono što ona čini, čini Bog. To je Božje djelo.«⁵⁹ Tako je naučila u školi Isusa Krista.⁶⁰ Mudrost je crpila iz Kristova Srca i Križa,⁶¹ i iz Svetoga Pisma. Djelovanje Majke Terezije nadbiskup na osobit način povezuje s Dvije zapovijedi ljubavi (Lk 10,27)⁶² i s ovim svetopisamskim tekstovima: Mt 25,35–36 i Tob 12,6–7.⁶³

Nadbiskup Kuharić dakle svojim pozitivnim iskazima o Majci Tereziji ne želi od nje stvoriti idol. Uz primjer njezina života navodi i primjere drugih svetaca, naglašavajući da je Majka Terezija kći Crkve i da »ono što ona čini [...] ona to smatra djelom Crkve«.⁶⁴ Osim toga, vrlo često uz Majku Tereziju spominje p. Antu Gabrića⁶⁵ i sestre misionarke ljubavi, kod kojih najviše ističe zavjet siromaštva: »Sestre služe najsiromašnijima, onima koji si sami ne mogu pomoći i onima kojima nitko neće pomoći. One služe bez ikakve nagrade. To im je zavjet. Prihvaćaju potpuno siromaštvo u evandjeoskom smislu da bi bile bogate za druge.«⁶⁶

Iz nadbiskupovih se propovijedi mogu doznati i neke zanimljivosti iz života Majke Terezije koje su više ili manje poznate javnosti. Primjerice, p. Ante Gabrić SJ bio je duhovni savjetnik Majke Terezije i ona ga je smatrala svetim.⁶⁷ Majka Terezija nije voljela da ju se oslovljava titulom "časna majka".⁶⁸ Papa Ivan Pavao II. bio je njezin prvi svećenik suradnik.⁶⁹

Nadbiskupove su propovijedi bitno pridonijele promicanju karizme i duhovnosti zajednice Misionarke ljubavi. No, njegovim propovijedima treba pridodati i "propovijedi" Majke Terezije, koja je, kako su u svojoj kronici zabilježile Milosrdne sestre sv. Križa, već svojom pojavom svjedočila za Krista i evangelizirala. »Svatko tko tu ženu vidi i čuje osjeća da iz nje zrači Bog, i osjeti se postiden i po-

58 HR–NAZG. OFK. Pro. 3. (1985.–1987.), 255. Zagrebačko zavjetno hodočašće, Marija Bistrica, 13. srpnja 1986., str. 4 (kut. 19).

59 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

60 HR–NAZG. OFK. Pro. 7. (1996.–1997.), bez naslova, Ludbreg, 1. rujna 1996., str. 1 (kut. 20).

61 HR–NAZG. OFK. Pro. 7. (1996.–1997.), bez naslova, Rijeka, 15. lipnja 1996., str. 2 (kut. 20).

62 HR–NAZG. OFK. Gov. 6. Čestitke blagdana hrvatskim iseljenicima putem radijskih emisija Deutsche Welle, WDR (1969.–1990.), Božićna poruka za Deutsche Welle, Božić, 1979., str. 1 (kut. 27).

63 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 2 (kut. 19).

64 HR–NAZG. OFK. Pro. 61. Redovnice (1962.–1999.), Susret s Majkom Terezijom, Zagreb, 19. listopada 1982., str. 1 (kut. 26).

65 HR–NAZG. OFK. Pro. 65. Zadušnice, pogrebne mise, godišnjice (1967.–2000.), Deseta obljetnica smrti o. Ante Gabrića, Zagreb, 24. listopada 1998., str. 1–3 (kut. 27); Pro. 16. Božić — propovijedi i materijali, 3. dio (1964.–2000.), Zagreb, 25. prosinca 1980., str. 6 (kut. 22); Pro. 2. (1964.–1984.), Dan duhovnih zvanja, Zagreb, 16. travnja 1978., str. 7 (kut. 19).

66 HR–NAZG. OFK. Pro. 2. (1964.–1984.), Prigodom zahvalnice, 10. prosinca 1979., str. 4 (kut. 19).

67 HR–NAZG. OFK. Pro. 65. Zadušnice, pogrebne mise, godišnjice (1967.–2000.), Deseta obljetnica smrti o. Ante Gabrića, Zagreb, 24. listopada 1998., str. 2 (kut. 27).

68 HR–NAZG. OFK. Pro. 61. Redovnice (1962.–1999.), Susret s Majkom Terezijom, Zagreb, 19. listopada 1982., str. 8 (kut. 26).

69 HR–NAZG. OFK. Pro. 61. Redovnice (1962.–1999.), Susret s Majkom Terezijom, Zagreb, 19. listopada 1982., str. 5 (kut. 26).

vučen njezinom jakom vjerom i predanjem Bogu i čovjeku. [...] Svojim siromaštvom i životom molitve i žrtve ona je svima nama izazov i snažni ispit savjesti.«⁷⁰ Sestre milosrdnice o Majci Tereziji pišu: »Kad je progovorila [...], bilo je svima jasno tko joj je najbliži i tko joj ispunja srce. — To je Isus i bijednici... zapušteni, neželjeni, osamljeni, gubavi, umirući...« (Cvetić, 1978). Prigodom njezinih posjeta Zagrebu, počevši od korizme 1978. godine, pa kasnije kad je posjećivala svoje sestre, nadbiskup Kuharić redovito joj je davao riječ za vrijeme euharistijskih slavlja u zagrebačkoj katedrali. Sadržaj njezinih govora obično je bio vezan uz to kako je osjetila duhovni poziv, kako su roditelji gledali na njezinu odluku da pođe u misije,⁷¹ zatim često je pitala na obiteljsku molitvu i govorila protiv pobačaja.⁷² Kad su u auditoriju bile Bogu posvećene osobe, sadržaj njezinih govora uglavnom se je ticao zavjeta i njezinih iskustava u radu s bolesnima i siromašnima (Terezija iz Kolkate, 1978).

Zaključak

Među brojnim redovničkim zajednicama koje su u vremenu biskupske službe mons. Franje Kuharića došle u Zagreb i zagrebačku okolicu zasigurno posebno mjesto zauzimaju Misionarke ljubavi — sestre Majke Terezije. Njihovu je dolasku uvelike pridonijela nadbiskupova inicijativa i zauzetost, ali i želja Majke Terezije da njezine sestre dođu u njezinu “domovinu”. Zaslugom Franje Kuharića Zagreb je bio prvi grad u Jugoslaviji u kojem su se nastanile sestre misionarke ljubavi.

Već od prvih dana dolaska sestara u Zagreb Zagrebačka je nadbiskupija na čelu s nadbiskupom Kuharićem u okviru svojih mogućnosti iskazivala otvorenost za pomoć mladoj zajednici. Rezultati istraživanja pokazuju da je riječ o materijalnoj pomoći, o duhovnoj potpori i o personalnoj podršci. Nadbiskupija je sestrama misionarkama ljubavi ustupila vlastiti prostor u Branjugovoj ulici nadomak zagrebačke katedrale, koji je s godinama proširivan kako su rasle potrebe za širenjem djelokruga sestara. Nadbiskupija je također sestrama i njihovim štitičenicima osigurala duhovnike i ispovjednike. U liku brojnih suradnika među vjernicima laicima koji su sestrama u njihovu apostolatu bili uvijek na usluzi te djevojaka koje su se pridruživale zajednici s nakanom nasljedovanja Krista kao sestre misionarke ljubavi, mjesna je Crkva bila uz sestre Majke Terezije i u personalnom pogledu.

U svojim javnim nastupima, osobito u propovijedima, nadbiskup Kuharić je stavljao život i djelovanje Majke Terezije i njezinih sestara kao dobar primjer koji može poslužiti da bi se druge potaknulo na zauzetije življenje kršćanskih vrijednosti. Majci je Tereziji davao priliku da i sama osobno govori u prilog tomu kad

70 HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb. 1978. godina, str. 10–12; Ljetopis 1977.–1978.

71 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 4.

72 HR–MC. Zagreb Foundation History (10. lipnja 1979. — 2014.), str. 34.

god je dolazila u Zagreb. Vjerojatno je sve to utjecalo na to da je nekoliko deseti-
na hrvatskih djevojaka ušlo i još uvijek ulazi u zajednicu Misionarke ljubavi, čine-
ći da karizma Majke Terezije, 25 godina nakon njezine smrti, bude i danas živa.

Literatura

- Anon. (1979). S. t. *Naš vjesnik* (Zagreb), lipanj, str. 17–18. [Glasilo Družbe sestara milo-
srdnica.]
- Cvetić, Jozefina (1978). Majka Terezija medju nama. *Naš vjesnik* (Zagreb), ožujak, str. 8.
[Glasilo Družbe sestara milosrdnica.]
- Depolo, Luka (1978). Misionari ljubavi među nama. *Glas Koncila*, 7(7), 10–16.
- Depolo, Luka (1979a). “Branimirova godina” u svim našim biskupijama i župama. *Glas
Koncila*, 8(13), 7.
- Depolo, Luka (1979b). U Zagrebu otvorena najmanja na svijetu kuća Majke Terezije.
Glas Koncila, 8(13), 16.
- Terezija iz Kolkate (1978). Nagovor Majke Terezije redovnicama grada Zagreba na Veli-
ki četvrtak 23. ožujka 1978. godine. *Naš vjesnik* (Zagreb), ožujak, str. 11–15. [Glasilo
Družbe sestara milosrdnica.]

Arhivsko gradivo

- Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu (HR–NAZG).*
HR–NAZG. OFK — Ostavština Franje Kuharića.
Arhiv Misionarki ljubavi — Sestre Majke Terezije, Zagreb (HR–MC)
HR–MC. Zagreb Foundation History.
HR–MC. Sisters Book.
Arhiv Milosrdnih sestara sv. Križa, Đakovo (HR–MSSK)
HR–MSSK. Kronika samostana Vrhovec 43, Zagreb.

Mother Teresa and the Missionaries of Charity in the Life and Work of Archbishop Franjo Kuharić

On the 25th Anniversary of the Death of St. Teresa of Calcutta and the 20th Anniversary of the Death of the Servant of God Franjo Kuharić

Jasna Krista Mijatović*

Summary

The anniversaries of the deaths of two persons whom we hold in honourable memory — 25 years since the death of St. Teresa of Calcutta and 20 years since the death of the Servant of God Franjo Kuharić — prompted the author to look into the manifold interconnections between these two persons in terms of their lives and their works. The archival material analysed proves that Archbishop Kuharić played a key role in the coming to Zagreb of the community of the Missionaries of Charity, and that the Zagreb Archdiocese assisted the Sisters wholeheartedly in their activities. Also, Kuharić often mentioned in his homilies the life and activities of Mother Teresa and her spiritual daughters, the Sisters of the Missionaries of Charity. During Kuharić's ministry as bishop, from 1964 to 1994, twenty-one religious communities came to Zagreb and its environs. Among them the community of the Missionaries of Charity occupy a special place, as they came to Zagreb at the initiative of Archbishop Kuharić. Kuharić provided housing for the Sisters in facilities owned by the Zagreb Archdiocese, and he supported their activities through the Archdiocese in terms of their material, spiritual and personal needs. Kuharić's homilies abound in references to Mother Teresa and the Missionaries of Charity in which he would place a special emphasis on their selflessness, poverty and commitment to serving the needy, thus prompting others to follow their example.

Keywords: Teresa of Calcutta; Mother Teresa; Missionaries of Charity; Franjo Kuharić; Zagreb Archdiocese

* Jasna Krista Mijatović, Ph.D., Postdoctorand, Institute of Philosophy and Theology of the Society of Jesus. Address: Jordanovac 110, 10 000 Zagreb, Croatia. E-mail: kristamijatovic@gmail.com